

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง สภาพการจัดการเรียนการสอนคนตรีไทย ในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน
การประถมศึกษากรุงเทพมหานคร มีผลการวิจัยและข้อเสนอแนะดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาในการจัดการเรียนการสอนคนตรีไทยในโรงเรียนสังกัด
สำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ในด้านเป้าหมาย นโยบาย การส่งเสริมและสนับสนุน
การเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การจัดบรรยากาศ
ในชั้นเรียน และการวัดและประเมินผล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและตัวอย่างประชากร

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเลือกตัวอย่างประชากรตามขั้นตอนดังนี้คือ เลือกโรงเรียน
ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น เพื่อให้ได้
ตัวอย่างประชากรที่สอดคล้องกับงานวิจัยมากที่สุด แล้วใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงตามเกณฑ์
ต่อไปนี้ คือ เป็นโรงเรียนที่มีคนตรีไทยตั้งแต่ 1 ชั้น ขึ้นไป เป็นโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการ
สอนคนตรีไทย เป็นโรงเรียนที่มีการบรรเลงคนตรีไทยของนักเรียน และเป็นโรงเรียนที่มีวงคนตรี
ไทยประจำโรงเรียน ซึ่งเป็นการบรรเลงร่วมกันของนักเรียนในโรงเรียน มีโรงเรียนที่มีลักษณะ
ตามเกณฑ์ดังกล่าว 21 โรงเรียน แล้วผู้วิจัยเจาะจงเลือกผู้บริหารในโรงเรียนนั้น ๆ เป็นตัวอย่าง
ประชากรได้ทั้งสิ้น 21 คน เจาะจงเลือกครูผู้สอนคนตรีไทย ทั้งในและนอกเวลาเรียน โดยเป็น

ครูผู้สอนคนตรีไทยในเวลาเรียนปกติ 21 คน และได้ครูที่สอนนอกเวลาเรียน จำนวน 12 คน
 สุ่มตัวอย่างนักเรียนในโรงเรียนทั้ง 21 โรงเรียน โดยใช้การสุ่มแบบธรรมดา
 (Simple Random Sampling) คือให้ครูผู้สอนจับสลากให้ได้ตามอัตราส่วนของครูผู้สอนคนตรีไทย
 ในเวลาเรียนปกติที่เป็นตัวอย่างประชากร 1 คน ต่อนักเรียนที่เล่นดนตรีไทย 5 คน ได้จำนวน
 นักเรียน 105 คน สุ่มตัวอย่างโรงเรียนเพื่อทำการสังเกตการสอนมาร้อยละ 10 ของโรงเรียน
 ทั้งหมดที่สุ่มตัวอย่าง ได้จำนวน 2 โรงเรียน แล้วใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive
 Sampling) โดยเจาะจงเอาโรงเรียนที่มีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนคนตรีไทย
 มากที่สุด 1 โรงเรียน และโรงเรียนที่มีความพร้อมทั่ว ๆ ไป อีก 1 โรงเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีทั้งหมด 4 ฉบับ ได้แก่

1) แบบสอบถามสำหรับผู้บริหารเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ สถานภาพของผู้ตอบ
 การปฏิบัติตามเป้าหมาย นโยบาย การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนคนตรีไทย
 และปัญหาในการดำเนินการตามเป้าหมาย นโยบายการส่งเสริมและสนับสนุนของผู้บริหาร

2) แบบสอบถามสำหรับครูผู้สอนคนตรีไทยแบ่งเป็น 2 ชุด คือ

ชุด ก. สำหรับครูผู้สอนคนตรีไทยในเวลาเรียน เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ
 สถานภาพของผู้ตอบ การจัดการเรียนการสอนในด้านการเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการ
 เรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน การวัดและประเมินผล
 และปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนคนตรีไทยในแต่ละด้าน

ชุด ข. สำหรับผู้ที่สอนคนตรีไทยนอกเวลาเรียน เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ
 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม การสอนเครื่องดนตรีไทยนอกเวลาเรียน และปัญหาใน
 การสอนเครื่องดนตรีไทยนอกเวลาเรียน ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ
 และคำถามปลายเปิด

3) แบบสอบถามสำหรับนักเรียนที่เรียนคนตรีไทยในเวลาเรียน และนักเรียน
 ที่เรียนนอกเวลาเรียน

4) แบบสังเกตการสอน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ขออนุญาตผู้อำนวยการ การประถมศึกษากรุงเทพมหานคร เพื่อแจกแบบสอบถามและขอเข้าสังเกตการสอน ในโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากร โดยผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจกด้วยตัวเอง จำนวนทั้งหมด 147 ฉบับ เป็นฉบับสำหรับผู้บริหาร 21 ฉบับ สำหรับครูผู้สอนดนตรีไทย 21 ฉบับ สำหรับนักเรียน 105 ฉบับ ใช้เวลาในการแจกแบบสอบถามและเก็บแบบสอบถาม 6 สัปดาห์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. แบบสอบถาม วิเคราะห์โดยหาความถี่และค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง
2. แบบสังเกต วิเคราะห์โดยการประมวลพฤติกรรมที่ครูปฏิบัติ ไม่ปฏิบัติ เพื่อประกอบการอภิปรายผล
3. แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียน วิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละแล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้บริหาร ครูผู้สอนดนตรีไทย และนักเรียน สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สถานภาพของผู้บริหาร
  - 1.1 ผู้บริหารส่วนใหญ่มีอายุ 51 ปี ขึ้นไป มีวุฒิการศึกษาต่ำสุดระดับปริญญาตรี และมีจำนวนมากที่สุด ส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์และความสามารถทางด้านดนตรีไทย
  - 1.2 ครูที่สอนดนตรีไทยในเวลาเรียนเป็นหญิงมากกว่าชาย มีวุฒิการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี และมีจำนวนมากที่สุด ครูส่วนใหญ่มีความสามารถในการขับร้องเพลงไทย
  - 1.3 ครูที่สอนดนตรีไทยนอกเวลาเรียน มีวุฒิการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรีซึ่งมีจำนวนมากที่สุด และมีประสบการณ์ในการสอนดนตรีไทย

1.4 นักเรียนทั้งที่เรียนในเวลาและนอกเวลาเรียน ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนหญิง มีอายุ 10-11 ปี และเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน ต่างมีประสบการณ์และความสามารถในการเรียนดนตรีไทย

2. เป้าหมายในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย

ผู้บริหารส่วนใหญ่กำหนดเป้าหมายในการเรียนการสอนเป็นพิเศษ คือมุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดความรู้ เกิดทักษะการปฏิบัติ และเกิดเจตคติที่ดีต่อดนตรีไทย ปัญหาที่พบคือขาดงบประมาณสนับสนุน

3. นโยบายในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย

ผู้บริหารส่วนใหญ่มีการจัดครูเข้าสอนดนตรีไทย โดยคำนึงถึงความสามารถและประสบการณ์ของครู มีการร่วมประชุมกับคณะครูและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัญหาที่พบคือ ขาดครูที่จบทางด้านดนตรีไทยโดยตรง

4. การส่งเสริมและ สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย

ผู้บริหารส่วนใหญ่ ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย โดยให้มีการเรียนดนตรีไทยเพิ่มเติมนอกเวลา ให้นักเรียนมีโอกาสฟังเพลงไทย แสดงดนตรีไทย จัดสรรงบประมาณสำหรับซื้อเครื่องดนตรีไทย เชิญชวนผู้ปกครองให้มีส่วนร่วมกิจกรรมดนตรีไทย ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนงานมหกรรมดนตรีไทยประถมศึกษา สำหรับปัญหาที่สำคัญที่สุด คือ ขาดงบประมาณและขาดครูที่จบทางด้านดนตรีไทย

5. ด้านการเตรียมการสอนดนตรีไทย

ครูที่สอนดนตรีไทยในเวลาเรียน ก่อนทำการสอน ส่วนใหญ่ได้มีการประชุมเกี่ยวกับการวางแผนการสอนกับครูในโรงเรียนเดียวกัน และโรงเรียนอื่นๆ มีการสอนเป็นขั้นตอน สำหรับปัญหาการเตรียมการสอนของครูส่วนใหญ่คือ ครูไม่มีความรู้ด้านดนตรีไทยโดยตรง และครูต้องรับผิดชอบงานมากจึงไม่มีเวลาเตรียมการสอน ส่วนครูที่สอนดนตรีไทยนอกเวลาเรียน มีการสอนเป็นลำดับขั้นตอน แต่ยังไม่เตรียมการสอนไม่พร้อมเช่น นั่งเทียบเสียงเครื่องดนตรีเมื่อถึงเวลาสอน

6. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดนตรีไทย

วิธีสอนซึ่งครูที่สอนดนตรีไทยทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียนใช้มากที่สุดคือ การปฏิบัติ กล่าวคือครูที่สอนในเวลาเรียน จะสอนทักษะการฟัง การร้อง และการทำจังหวะโดย

สาธิตก่อนแล้วให้นักเรียนปฏิบัติตาม ส่วนครูที่สอนนอกเวลาเรียนเน้นการสอนเครื่องดนตรีไทย คือการสอนเป็นกลุ่มเล็กๆ และสอนเป็นรายบุคคล โดยครูสาธิตแล้วให้นักเรียนปฏิบัติตามทีละวรรค และต้องไหว้ครูก่อนเล่นดนตรีไทยทุกครั้ง สำหรับปัญหาที่พบ จากครูที่สอนดนตรีไทยในเวลาคือ จำนวนนักเรียนมากเกินไป ส่วนครูที่สอนนอกเวลามีปัญหาในด้านมีเครื่องดนตรีไม่เพียงพอ

7. ด้านการใช้สื่อการสอน

สื่อการสอนซึ่งครูที่สอนในเวลามากที่สุดคือ เครื่องบันทึกเสียง ส่วนครูที่สอนนอกเวลาเรียนใช้เครื่องดนตรี สำหรับปัญหาในด้านนี้คือ เครื่องดนตรีไม่เพียงพอและไม่มีห้องเก็บอุปกรณ์ดนตรีไทยที่เป็นสัดส่วน

8. ด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน

สถานที่ที่ใช้เรียนดนตรีไทยทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน ส่วนใหญ่เป็นห้องเรียนดนตรีไทยโดยเฉพาะ แต่มีปัญหาในเรื่องห้องไม่สามารถเก็บเสียงได้ สำหรับบุคลิกภาพของครูทั้งที่สอนในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน มีพฤติกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความอยากเรียนดนตรีไทย

9. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียน

ครูที่สอนดนตรีไทยในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน มีวัตถุประสงค์ในการวัดผล เพื่อทราบความสามารถและพัฒนาการด้านดนตรีไทยของนักเรียน โดยสอบภาคปฏิบัติมากที่สุด ส่วนปัญหาที่พบคือ การทดสอบในเวลาเรียนทำได้ไม่ทั่วถึง เนื่องจากนักเรียนมีจำนวนมาก

การอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร มีผลการวิจัยซึ่งนำมาอภิปรายไว้ดังนี้

1. ด้านการกำหนดเป้าหมาย ในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีการกำหนดเป้าหมายในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยเป็นพิเศษ คือมุ่งให้นักเรียนมีความรู้ มีทักษะทางการเล่นดนตรีและมีเจตคติที่ดีต่อดนตรีไทย

เช่น ให้รู้จักเครื่องดนตรีไทย ค้นคว้าเพลงไทยและเล่นเครื่องดนตรีไทย ทั้งนี้เพราะผู้บริหารแต่ละโรงเรียน ได้กำหนดนโยบายเพื่อให้สอดคล้องกับแนวนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2532) ซึ่งขอความร่วมมือมายังสำนักงานการประถมศึกษาทั่วประเทศ ให้โอกาสนักเรียนได้ฟังเพลงไทยและดนตรีไทยมากที่สุด เพื่อเสริมสร้างค่านิยมในศิลปวัฒนธรรมไทย อันเป็นมรดกล้ำค่าของชาติให้ดำรงอยู่สืบไป

2. ด้านนโยบาย ในการจัดการเรียนการสอน

ผู้บริหารส่วนใหญ่จัดครูเข้าสอนดนตรีไทย โดยคำนึงถึงความสามารถและประสบการณ์ทางด้านดนตรีไทยของครู ดังที่ คม ทองพูน (2527) ได้กล่าวถึง ความสำคัญในการเลือกครูเข้าสอนในชั้นต่างๆ สรุปได้ว่า ผู้บริหารจะต้องพิจารณา ความรู้ความสามารถ และบุคลิกภาพของครูผู้สอนว่าเหมาะที่จะสอนชั้นใด วิชาใด ดังนั้นการที่นักเรียนได้เรียนกับครูที่มีความรู้ ความสามารถทางด้านดนตรีไทย และมีใจรักดนตรีไทย ย่อมจะทำให้เด็กเรียนมีความรู้ความสามารถด้านดนตรีไทยอย่างดีด้วย

ผู้บริหารส่วนใหญ่ได้ประชุมปรึกษาหารือกับคณะครูเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนดนตรีไทยก่อนเปิดภาคเรียน โดยเฉพาะมุ่งเน้นให้คณะครูช่วยกันปลูกฝังให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าและเกิดความซาบซึ้งในดนตรีไทย การที่ผู้บริหารใช้วิธีการชี้แจงให้ครุทราบ ทำให้ครูมีความรู้สึกที่ตนเองมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในงานนั้น มิใช่ถูกบังคับให้ทำตามคำสั่ง ดังที่ พันธุ์ หันนาคินทร์ (2529) ได้กล่าวถึงวิธีการสร้างน้ำใจในการทำงานของผู้บริหารว่า การประชุมครูเป็นวิธีการของการวางจุดมุ่งหมาย และแนวทางของการทำงานร่วมกัน ตลอดจนเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานของคณะครูด้วย นอกจากนี้ผู้บริหารยังได้ร่วมประชุมกับสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ในการจัดงานมหกรรมดนตรีไทยประถมศึกษาเป็นประจำทุกปี ซึ่งเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนได้มีโอกาสแสดงผลงานของตน เป็นการนำชื่อเสียงมาสู่โรงเรียนและตัวนักเรียนเองด้วย

3. ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่ส่งเสริมและสนับสนุน โดยให้มีการสอน

เครื่องดนตรีไทยเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน ให้นักเรียนมีโอกาสนั่งเพลงไทยและแสดงดนตรีไทยมากขึ้น แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารนอกจากจะวางนโยบายแล้วยังส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยอีกด้วย

ผู้บริหารส่งเสริมประสิทธิภาพด้านการสอนแก่ครู โดยส่งครูเข้าอบรม จัดบริการด้านเอกสารและตำราเกี่ยวกับดนตรีไทยให้ครูค้นคว้า ซึ่งเป็นการช่วยให้ครูจัดการเรียนการสอนได้สะดวก นอกจากนี้ได้เชิญวิทยากรที่เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทยมาอบรมครู เพราะครูส่วนใหญ่ไม่ได้จบการศึกษาด้านดนตรีไทยโดยเฉพาะ แต่ต้องสอนวิชาดนตรี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุกา ประถมภักดิ์และคณะ (2526) ที่พบว่า เนื้อหาที่ครูไม่ถนัด และเห็นว่าจำเป็นต้องใช้ครูพิเศษ หรือต้องการคำแนะนำมากคือ ดนตรี-นาฏศิลป์

ด้านบริการสื่อการสอน พบว่า ผู้บริหารจัดงบประมาณส่วนหนึ่งสำหรับซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอนและเครื่องดนตรีไทย นอกจากนี้ยังได้รับความช่วยเหลือจากแหล่งอื่น ๆ เช่น สำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร สมาคมผู้ปกครองและผู้มีจิตศรัทธา ซึ่งเป็นการส่งเสริมประสบการณ์การเรียนการสอนโดยตรง เนื่องจากสื่อการเรียนการสอนดนตรีไทยต่างจากสื่ออื่นๆ การเรียนการสอนที่จะให้สัมฤทธิ์ผลนั้นต้องอาศัยเครื่องดนตรีเป็นส่วนใหญ่ แต่เครื่องดนตรีไทยมีราคาแพง

นอกจากนี้ผู้บริหารได้เชิญชวนผู้ปกครองนักเรียนให้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนการเรียนการสอนดนตรีไทยด้วย แสดงว่าผู้บริหารได้มองการณ์ไกล เพราะการที่ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมย่อมทำให้เกิดผลดีนานัปการ

ผลการวิจัยในด้านเป้าหมาย นโยบาย การส่งเสริมและสนับสนุน พบว่าปัญหาที่สอดคล้องในแนวทางเดียวกันคือ ขาดครูที่จบทางดนตรีไทยโดยตรง และขาดงบประมาณสนับสนุน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรวรรณ ขววัฒนาและคณะ (2523) สันทนา นินธ์วิทยา (2525) และ มีนา คงสุริยนาวัน (2529) พบว่าขาดครูที่มีความรู้ความสามารถทางด้านดนตรีไทย และขาดงบประมาณสนับสนุน

4. ด้านการเตรียมการสอน

ผลการวิจัยพบว่า ครูที่สอนดนตรีไทยทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน ให้ความสำคัญของการเตรียมการสอน โดยครูมีการเตรียมสื่อการสอนอย่างพร้อมเพรียง และมีการประชุม

ปรึกษาหารือก่อนทำการสอน เกี่ยวกับการเตรียมการสอนนั้น สุมณ อมรวิวัฒน์ (2530) ได้กล่าวไว้ว่า พฤติกรรมการสอนของครูที่หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ต้องการ ได้แก่ การศึกษาหลักสูตรและเตรียมการสอนอย่างถี่ถ้วนก่อนทำการสอน

สำหรับปัญหาในด้านนี้ได้แก่ ครูที่สอนทั้งในและนอกเวลาไม่มีเวลาเตรียมการสอน เพราะต้องรับผิดชอบงานมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประสงค์ พิมล (2529) ที่พบว่า ครูในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร มีภาระในการสอนมาก ทำให้ไม่มีเวลาเตรียมการสอน จากปัญหานี้ข้อมูลที่ผู้วิจัยรวบรวมได้จากคำถามปลายเปิดพบว่า ครูหลายท่านได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขคือ ให้ลดปริมาณงานสำหรับครูที่สอนคนตรีไทย ซึ่งแนวทางแก้ไขนี้ผู้วิจัยเห็นว่า ควรจะพิจารณาให้รอบคอบ มิฉะนั้นแล้วปัญหาความไม่เสมอภาคอาจตามมาภายหลัง

5. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ผลการวิจัยพบว่า วิธีสอนที่ครูสอนคนตรีไทยทั้งในและนอกเวลาใช้มากที่สุดคือ การฝึกทักษะการเล่นเครื่องดนตรี ซึ่งสอดคล้องกับ มีนา คงสุริยนาวัน (2529) ที่ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยนั้น ควรเป็นการปฏิบัติมากกว่าเน้นเนื้อหาด้านวิชาการ

การฝึกปฏิบัติ ครูที่สอนในเวลาเรียนได้นำมาฝึกได้แก่ ทักษะการร้องและทักษะการฟัง สำหรับการสอนขับร้องเพลงไทยนั้น พบว่า ครูส่วนใหญ่ให้นักเรียนอ่านเนื้อเพลงก่อนร้องเป็นลำดับแรก ซึ่งประเด็นนี้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะวิธีการสอนร้องเพลงของ อำไพ สุจริตกุล (2530) ที่ว่า ขั้นแรก ครูอ่านเนื้อร้องให้นักเรียนอ่านตาม ครูจะสาธิตการร้องทีละวรรค แล้วให้นักเรียนร้องตาม ซึ่งหลักการนี้สอดคล้องกับ ประเสริฐ บุญรักษา (2528) ที่ว่า การสอนขับร้องเพลงไทยที่ได้ผลนั้น ครูต้องสาธิตด้วยตัวเอง ต้องฝึกซ้อมขับร้องและเคาะจังหวะให้แม่นยำจะทำให้เด็กศรัทธาในตัวครู ส่วนทักษะการฟังเพลงไทยสอนโดยใช้เครื่องบันทึกเสียง เนื่องจาก การฟังมีทั้งเพลงที่เป็นเนื้อร้อง เพลงที่เป็นการบรรเลงและเสียงเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ การใช้เครื่องบันทึกเสียงจึงมีความสะดวกและรวดเร็ว

ส่วนการฝึกทักษะทางดนตรีที่ครูสอนคนตรีไทยนอกเวลาเรียนใช้คือ การสอนให้เล่นเครื่องดนตรีไทย โดยสอนเป็นรายบุคคลหรือสอนแบบตัวต่อตัว ครูจะต่อให้ทีละวรรคหรือทีละท่อน แล้วให้นักเรียนปฏิบัติตาม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อรรถพร ฆมวัฒนา และคณะ (2523)

และ มาศสุภา ลีสุกอง (2530) ที่ว่า การสอนให้เล่นเครื่องดนตรีไทย สอนแบบตัวต่อตัวโดยอาศัยความจำ และปฏิบัติตามครูอย่างเคร่งครัด ซึ่งจากการสังเกตการสอน พบว่า ครูสอนเป็นรายบุคคล ขณะที่สอนปฏิบัตินั้นไม่นิยมให้ดูโน้ต ทั้งที่มีแผนภูมิโน้ตเพลง นักเรียนที่เลือกเรียนเครื่องดนตรีชนิดเดียวกันจะนั่งอยู่ในกลุ่มเดียวกัน การสอนในลักษณะนี้ผู้วิจัยเห็นว่า มีประโยชน์มาก เพราะนักเรียนที่เรียนได้เร็วจะสามารถช่วยสอนเพื่อนในกลุ่มได้ เป็นการแบ่งเบาภาระของครูได้อีกทางหนึ่งด้วย เมื่อสิ้นสุดการสอนแต่ละครั้ง สิ่งที่ครูส่วนใหญ่ให้นักเรียนปฏิบัติคือ เก็บเครื่องดนตรีไว้ประจำที่และให้ลดสายเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย แสดงว่าครูผู้สอนเป็นผู้ที่เห็นความสำคัญของการบำรุงรักษาเครื่องดนตรี ซึ่งสอดคล้องกับ นกมล พูลสวัสดิ์ (2526) ที่ว่า สมรรถภาพของครูดนตรีที่ครูและนักเรียนต้องการคือ การรู้จักวิธีบำรุงรักษาเครื่องดนตรีทั้งไทยและสากล นอกจากนี้ยังพบว่าครูผู้สอนมากกว่าครึ่งหนึ่ง นำนักเรียนเข้าร่วมพิธีไหว้ครูดนตรีไทย และจากแบบสอบถามนักเรียนพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ไหว้ครูก่อนเรียนเครื่องดนตรีไทยทุกครั้ง ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นสิ่งที่ดี เพราะตามธรรมเนียมไทย เมื่อจะเรียนหนังสือหรือศิลปวิทยาการต่างๆ ผู้เรียนจะต้องรำลึกถึงครูแต่โบราณที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาสืบทอดกันมา และสิ่งที่นักเรียนจะได้จากการเรียนดนตรีไทยคือ มีความผูกพันกับครูเหมือนเป็นญาติ ครูจะเมตตาช่วยเหลือศิษย์ ซึ่งเป็นความงามของวัฒนธรรมที่ไม่มีชาติใดเหมือน (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2530)

ปัญหาที่พบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับครูที่สอนในเวลาเรียน ได้แก่ จำนวนนักเรียนในชั้นเรียนมากเกินไป ไม่สะดวกต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประสงค์ นิมล (2529) ที่ว่า โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานครมีจำนวนนักเรียนในชั้นเรียนมากเกินไป ไม่เหมาะสมกับการใช้สื่อ ผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อจำนวนนักเรียนมีมากเกินไปไม่เพียงแต่ไม่เหมาะสมกับการใช้สื่อเท่านั้น การจัดกิจกรรมต่างๆ ก็น่าจะไม่สะดวกไปด้วย ส่วนปัญหาที่พบจากครูที่สอนดนตรีไทยนอกเวลาเรียนได้แก่ เครื่องดนตรีมีไม่เพียงพอ เป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอน ซึ่งในประเด็นนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อรวรรณ ขมวัฒนา และคณะ (2523) ที่ว่า อุปสรรคของการเรียนดนตรีไทยคือ ขาดเครื่องดนตรี ปัญหาต่อมาคือ ผู้บริหารและครูจำนวนหนึ่งมุ่งเน้นวิชาการ เช่น คณิตศาสตร์ ภาษาไทย ซึ่งทำให้การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร ปัญหานี้สอดคล้องกับประมวลปัญหาดนตรีไทย

ของสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร (2530) ที่ว่า ครู ผู้บริหารและนักเรียนมุ่งเน้นด้านวิชาการ แสดงว่า ครู ผู้บริหารให้ความสำคัญของแต่ละรายวิชาไม่เท่า กัน ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของ เถลิมพล งามสุทธิ (Ngamsutti, 1980) ที่ว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนคนตรี ยอมรับว่าคนตรีไทย เป็นการศึกษาทางวิชาการที่มีความสำคัญเท่าเทียมกับวิชาอื่น นอกจากนี้ยังพบปัญหาที่ตามมาคือ นักเรียนที่เริ่มหัดเล่นเครื่องดนตรีไทยยังเทียบเสียงไม่ถูกต้องมักถูกตำหนิ ทำให้ครูและนักเรียนเสียกำลังใจ หากเกิดปัญหาทำนองนี้ คนตรีไทยคงจะไม่มีผู้สนใจศึกษาต่อไปในที่สุด ปัญหาที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีความสำคัญมาก เพราะการได้รับคำชมเชยย่อมทำให้ผู้เรียนและผู้สอนมีกำลังใจที่จะช่วยกันจรรโลงคนตรีไทยให้คงอยู่สืบไป ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรจะได้พิจารณาเรื่องนี้ให้มากขึ้น

6. ด้านการใช้สื่อการสอน

ผลการวิจัย พบว่า สื่อการสอนซึ่งครูที่สอนในเวลาเรียนใช้มากที่สุดคือ เครื่องบันทึกเสียง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุษณีย์ จันทรวิลักษณ์ (2533) ที่ว่าในการสอนทักษะการฟัง ครูมากกว่าครึ่งหนึ่งสอนโดยการใช้เครื่องบันทึกเสียง ส่วนสื่อที่ครูสอนคนตรีนอกเวลาใช้คือ เครื่องดนตรี

ปัญหาของครูที่สอนในเวลาเรียนคือ ไม่มีห้องเก็บสื่อและเครื่องดนตรีโดยเฉพาะ ส่วนปัญหาที่เหมือนกันของครูที่สอนในเวลาและนอกเวลาเรียนคือไม่มีเวลา เพราะโรงเรียนมอบหมายงานอื่นๆ ให้ทำด้วยเช่น โครงการอาหารกลางวัน งานสหกรณ์ ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประสงค์ นิมล (2529) และ รุ่งฤดี วิเศษนคร (2534) ที่ว่า ครูส่วนใหญ่ต้องสอนเฉลี่ย 25 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และโรงเรียนมีงานอื่น ๆ มอบหมายให้ครูช่วยปฏิบัติ

7. ด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน

ผลการวิจัยพบว่า สถานที่ที่ใช้เรียนคนตรีไทยทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียนส่วนใหญ่เป็นห้องคนตรีไทยโดยเฉพาะ เนื่องจากว่าโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร เป็นโรงเรียนที่มีความพร้อม จึงสามารถจัดห้องเรียนวิชาพิเศษต่าง ๆ ได้

สำหรับบุคลิกภาพของครูที่สอนคนตรีทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน มีนวัตกรรมการที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนอยากเรียนเช่น ให้ความเป็นกันเองกับนักเรียน ให้รางวัลและชมเชยนักเรียน

ที่มีความสามารถทางดนตรีไทย สำหรับเรื่องนี้ แฮริงและฟิลลิปส์ (Haring and Phillips อ้างถึงใน สมพร สุกัญญ์, 2531) กล่าวว่า การให้แรงเสริมด้วยการให้ความสนใจและให้คำชมเชย เป็นสิ่งที่ทำได้ง่าย สะดวก และมีประสิทธิภาพมาก

ปัญหาที่พบคือ ห้องเรียนดนตรีไม่สามารถเก็บเสียงได้ จึงเป็นอุปสรรคต่อการจัดกิจกรรม สำหรับปัญหานี้ควรมีการปรึกษาหารือระหว่างผู้บริหารและคณะครูถึงแนวทางการแก้ไข

8. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียน

ผลการวิจัยพบว่า ทั้งครูที่สอนดนตรีไทยในเวลาและนอกเวลา มีวัตถุประสงค์เพื่อ ทราบความสามารถ และพัฒนาการทางด้านดนตรีไทยของนักเรียน โดยมีการสอบภาคปฏิบัติมากที่สุด ผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อเรียนด้วยภาคปฏิบัติควรได้รับการทดสอบด้วยภาคปฏิบัติจึงจะสอดคล้องกัน ในการวัดและประเมินผลกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ควรใช้การฝึกปฏิบัติมากกว่าทดสอบด้วยข้อเขียน (สมพงษ์ พละสุรีย์, 2521)

ปัญหาที่ทั้งครูที่สอนในเวลาและนอกเวลาเรียนพบคือ นักเรียนมีจำนวนมาก ทำให้ การทดสอบภาคปฏิบัติในขณะที่เรียนทำได้ไม่ทั่วถึงเนื่องจากเวลามีจำกัด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประสงค์ นิมล (2529) ดังได้อ้างถึงแล้ว

ข้อสังเกตจากการวิจัย

ผลการวิจัยในครั้งนี้มีประเด็นที่น่าสนใจคือ โรงเรียนชาตครุที่จบทางดนตรีไทยโดยเฉพาะ จากการสัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ สุกัญญ์ หัวหน้าภาควิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (10 เมษายน 2535) ได้ความว่า ทางสถาบันที่ผลิตครูทางด้านดนตรีไทย ได้ผลิตครูในสาขาดังกล่าวแต่ละปีเป็นจำนวนมาก แสดงให้เห็นว่าผู้ที่จบสาขานี้ส่วนมากไม่ได้ รับราชการครู อาจเป็นเพราะว่า

1. ผู้จบสาขานี้ไม่มีความประสงค์ที่จะรับราชการ เพราะสามารถทำงานเกี่ยวกับดนตรีไทยกับหน่วยงานเอกชนที่ให้ค่าตอบแทนมากกว่า เช่น ตามโรงแรมต่างๆ ที่มีการจัดการแสดง ศิลปวัฒนธรรมไทย ให้ชาวไทยและต่างประเทศที่สนใจได้ชม

2. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ รับผิดชอบครูโดยไม่ได้กำหนดสาขาวิชาโดยเฉพาะทำให้โอกาสในการได้รับการบรรจุของผู้ที่จบสาขานั้นน้อยลง เนื่องจากมีผู้เข้าสอบเป็นจำนวนมาก

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ควรกำหนดวิชาเอกในการสอบบรรจุเข้ารับราชการครู และควรเพิ่มอัตราบรรจุทางคนตรีไทยให้มากขึ้น
2. หน่วยงานในสังกัดควรจัดอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับคนตรีไทยอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ
3. ควรส่งเสริมการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษามาใช้ให้มากขึ้น จะช่วยลดปัญหาการจัดการเรียนการสอนคนตรีไทย โดยเฉพาะการขาดครูคนตรีไทย จะเห็นได้จากผลการวิจัยของ รังษี เกษมสุข (2531) พบว่า บทเรียนเทปโทรทัศน์ประกอบวิชาคนตรีเรื่อง ลักษณะเสียงและการประสมวงของเครื่องคนตรีไทย สามารถแก้ปัญหาการขาดครูที่จบเอกคนตรีไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. ควรส่งเสริมและบริการสื่อการเรียนการสอนคนตรีไทย รวมทั้งหาวิธีการจัดซื้อ จัดหา สื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะเครื่องคนตรีไทย
5. ควรมีการเผยแพร่ผลงานและประกาศเกียรติคุณครูผู้สอนและนักเรียนที่มีความสามารถทางด้านคนตรีไทยอย่างสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาถึงสภาพการจัดการเรียนการสอนคนตรีไทย ในลักษณะเช่นเดียวกันนี้ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตามจังหวัดต่าง ๆ ที่ไม่ใช่เขตกรุงเทพมหานคร